

Владислав Струтинський

Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі»: історія та сьогодення

*Buki, moje buki juz mo nie szumicie,
Buki, moje buki juz mo nie szumicie,
Tęskno mi za wami celo moje życie,
Hej, celo moje życie!*

(Гуральською народною піснею, яка вже стала гімном фестивалю,
Буковинці щороку розпочинають Міжнародний фольклорний фестиваль
«Bukowińskie Spotkania», «Буковинські зустрічі», «Întâlniri Bucovinene»)

I. Що ж то за край такий, Буковина, який єднає народи з різних країн!? І як так сталося, що вона змогла стати матір'ю неповторного Міжнародного фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі», що вже 34 роки мандрує країнам Центрально-Східної Європи!?

Коли вимовляється слово «Буковина», то в уяві кожного, хто хоч раз побував у цьому райському куточку Центрально-Східної Європи (ЦСЄ), виринають образи мальовничої прикарпатської і власне карпатської природи.

Хто відвідував Чернівці, столицю Буковини, той не залишиться байдужим до чудових архітектурних ансамблів, що виникли упродовж XIX та першої третини XX століття і нагадують архітектуру Відня.

У пропонованій статті робиться спроба провести аналіз тим характерним особливостям життєдіяльності національних груп у Буковинському регіоні протягом тривалого історичного періоду, який сприяв формуванню багатонаціональної, толерантної і багатокультурної Буковинської спільноти специ-

фічної ментальності. Історія цього краю дає можливість охарактеризувати загальнорегіональне підґрунтя, на якому формувалась та розвивалась буковинська ментальність.

Історія невеличкого краю над Прутом, Серетом, розташованого поміж Східними Карпатами та середньою течією Дністра, що з'явився під назвою Буковина саме як суб'єкт міжнародних стосунків в останній чверті XVIII століття, була досить складною. Вона відзначалась численними змінами приналежності краю до різних державних утворень. Слов'янська назва Буковини, як трактують деякі науковці, що могла означати «буковий ліс». Офіційно вона стала вживатися в період австро-угорського панування, яке тривало з 1775 по 1918 рр.

В освоєні цього регіону Центрально-Східної Європи, який на початку австрійської доби був покритий, у своїй більшості буковими лісами, брали участь представники різних національностей, закладаючи свої поселення на ще необжитих землях. До українців (русинів) та румунів, корінних мешканців Буковини, приєднувалися їх побратими з Галичини і Трансильванії – євреї, німці, поляки, угорці, росіяни, чехи, словаки, роми. Швидке зростання населення Буковинського краю стимулювалося продуманою політикою Відня та вигідними умовами для створення поселень. Буковина ставала краєм, в якому більшість переселенців, що прибували сюди у XVIII і XIX вв. з різних місць Центральної Європи, формували свою специфічну національну свідомість. Так повставала спільна Батьківщина багатьох народів, що розташувалися на стику різних «світів», так званого «західного» і «східного», слов'янського, романського і германського. Нові навички мирного і корисного співжиття наклалися на вже існуючі у буковинців традиції взаємної поваги та співпраці між представниками провідних етносів краю¹. Австрієць А. Бьом, відвідавши Чернівці у 1897 році, так описує місто: «Ми на сході. Про це нам говорить не годинник і вечірній час, а саме місто з його довгими культовими спорудами в різних стилях, які зі смаком поєднані. Костюм, який вулицями міста носять народи краю, жінки, дівчата, одяг православних священників та каптани правовірних іудеїв на все життя складає враження, що в цьому не старому австрійському місті всі релігії і нації мирно співпрацюють на благо рідного краю та спільної батьківщини»².

¹ Див.: І. Буркут, *Стан і перспективи буковинської толерантності буковинців* // Політологічні і соціологічні студії. Збірник наукових праць. Т. 3. Чернівці 2005, с. 396.

² Цит. за: М. Чучко, *Феномен Буковинської толерантності в контексті взаємин православних з представниками інших конфесій у ХІУ-на початку ХХ ст.* // Історична панорама. Збірник наукових праць. Вип.2. Чернівці ЧНУ, «Рута», 204. – 167 с., <http://politics.ellib.org.ua/pages-4724.html> [перегляд: 2.07.2023].

Формувався регіон, в якому поруч співіснували різноманітні релігії та традиції. Народжувався багатокультурний простір, що характеризувався все більш поглибленим взаємопроникненням елементів властивих окремим націям, які проживали на Буковині. Створювалася специфічна єдність у різноманітності. Поетка Анна Данілевич, яка походила з Банилова над Черемошем, а потім проживала у Польщі, характеризує буковинців зауважувала, що для них «було цілком нормальним явищем, якщо сусід розмовляв іншою мовою або визнавав іншу віру. В їх розумінні так повинно було бути. Ніхто не намагався вознести себе над іншими, бо вище був лише Бог. Якщо він створив таку різноманітність, то толерантність у стосунках є природним, Богом дане явище. Її не треба вчити»³. Все це дало право називати Буковину «Європою в мініатюрі» або «Швейцарією Сходу». Засоби масової інформації лірично називають цей регіон Європи «Буковина – диво країна».

Можна погодитися з думкою професора Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича Анатолія Круглашова, який в одній із своїх наукових розвідок так охарактеризував цей феномен: «Мешканці краю були носіями не тільки етнічної, а пізніше національної ідентичності, але й усвідомлювали себе власне Буковинцями й були горді наголошувати цю свою регіональну ідентичність»⁴.

Створювалася специфічна єдність в різноманітності. Сформувався суспільно-культурний устрій, в якому повага до своєрідності регіону не заперечувала толерантних стосунків поміж представниками різноманітних етнічних груп.

Етнічну мозаїку Буковини на початок ХХ ст. розпочинали автохтони цього регіону, найбільші національні групи – Українці та Румуни, біля 38% та 34% від загальної кількості буковинського населення відповідно.

Євреїв, які традиційно займалися торгівлею і промислом, на початку ХХ ст. нараховувалося біля 13% від загальної кількості населення. У Чернівцях євреї складали найбільшу частину мешканців міста – 33%. Сьогодні, в умовах поділеної Буковини та виїзду більшості євреїв до Ізраїлю, вони займають свою, порівняно дуже малу, нішу в багатонаціональній буковинській палітрі.

³ Див.: W. Strutyński, T. Tatarczuk, *Działalność towarzystw kulturalnych – polskiego i rumuńskiego – Bukowiny Północnej w warunkach europejskich procesów integracyjnych: podstawowe kierunki i możliwe perspektywy*, [w:] *Polska i Rumunia – od historycznego sąsiedztwa do europejskiego partnerstwa. Materiały z sympozjum*, red. St. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2009, s. 407–414.

⁴ А.М. Круглашов, *Регіональна етнополітична стабільність: історична ретроспектива (на прикладі Чернівецької області)* // Політологічні і соціологічні студії. Збірник наукових праць. т. 3. Чернівці 2005, с. 17.

Німці, масово з'являються в цьому краї разом з австрійським військом. На початку ХХ ст. на Буковині проживало біля 8 % німців від загальної кількості буковинців. Під час II-ї світової війни і по ній ця група практично вся залишила Буковину.

На 5 місці були поляки. Вони прибували на Буковину різними міграційними шляхами. Але найбільша їх кількість потрапляла до краю з південно-східних регіонів Галичини. Інший міграційний напрямок приводив поляків до краю з перенаселених регіонів Малопольщі. Звідси виїздили шахтарі соляних копалень Велички і Бохні до Качики, що на півдні Буковини, де також були значні поклади солі. Не випадково Качику називали Малою Велічкою. Третій шлях розпочинався в чадецькому окрузі Словачки. Саме представники з цього регіону Східної Європи стали предками сучасних буковинських гуралів (гуцулів). На початку ХХ ст. на Буковині проживало за різними даними від 44 000 до 53 000 поляків, або 5% від загальної кількості населення. В столиці Буковини, Чернівцях, наприкінці австрійського панування поляків було 18% від загальної кількості мешканців міста. Вони посідали друге після євреїв місце. Переважна більшість польського населення проживала на півночі Буковини. Дані румунського перепису населення 1930 року свідчать, що з 30 500 поляків на північ від сучасного румунсько-українського кордону проживало 23 200 осіб і тільки 7 300 – на півдні від нього. На півночі серед поляків незначну перевагу мало міське населення, в той час коли на півдні в містах проживало тільки 19% польської спільноти. Після I-ї та особливо після II-ї світових війн поляки масово залишали Буковину, прямуючи до «відродженої Батьківщини».

Також ми повинні пам'ятати, що на Буковині досить великими групами компактно проживали вірмени (1,3%), липовани (росіяни-старовірці) – 0,5%. За останнім переписом населення в австрійський період (1910 р.) на Буковині проживало 38,4% українців, 34,4% румунів, 12% євреїв, 9,2% німців і 4,5% поляків. На решта 1,5% припадало декілька дрібніших етнічних груп⁵.

Історично складалося так, (ще з австрійської доби), що національні громади мали свої чисельні громадські організації – освітні, культурологічні, молодіжні, спортивні, професійні тощо. Їх діяльність гуртувалася у відповідних Національних Домах. У столиці Буковини м. Чернівцях українці мали свій Народний дім навпроти вірменського католицького костелу, румуни – біля Ра-туші, євреї – на сучасній Театральній площі, поляки та німці, один навпроти

⁵ E. Kłosek, „Wczoraj i dziś” społeczności polskiej na południowej Bukowinie. Próba podsumowania // Bukowina. Tradycje i współczesność. Piła–Czerniowce–Suczawa 2006, s. 147; K. Feleszko. *Bukowina moja miłość*, t. 1, Warszawa 2002, s. 138.

другого – на вулиці Панській, нині Ольги Кобилянської. Було за звичай коли навіть неписьменні буковинці могли спілкуватись декількома мовами – німецькою, українською, румунською, польською, єврейською.

Сьогодення національний склад краю суттєво змінився. По Другій світовій війні різко зменшилася частка євреїв та німців. Щодо поляків, хоча їх кількість стала меншою, вони й нині займають своє традиційне 5–6 місце серед національного буковинського розмаїття.

Населення Буковини завжди відрізнялось надзвичайною мобільністю, що обумовлювалось значною кількістю мешканців-переселенців, які інтенсивно мігрували по світу, хто «за хлібом, а хто з метою повернення до своїх «старих Батьківщин». Результатом таких переміщень є той факт, що сьогодні буковинців різних націй та їх нащадків можна зустріти в багатьох країнах Європи та майже на всіх континентах.

Маємо всі підстави говорити про те, що народжувалася специфічна символічна спільність Буковинців, яка не зважаючи на численні зміни та зовнішні впливи залишається дійсною живою цінністю не лишень для себе але й для Європи. Такою самою цінністю ще залишається для людей цього краю толерантність, яка базується на повазі до «інших» та вмінні жити разом з ними. Це дозволяє за словами Казимира Фелешко, буковинця, професора Варшавського університету, «зникаючій вже, здавалось би, людині Буковини зберігати свою самобутність у будь-якій час та у будь-якому місці, протистояти зовнішнім впливам, які випали на її долю у непростому повоєнному світі, та дійсно відчувати радість від контактів з колишніми співвітчизниками з Буковини – незважаючи на мовну відмінність, різницю у віці і віросповіданні та незалежно від тематики зустрічей, які їх збирають знову і знову разом, нехай навіть на нетривалий час...»⁶.

Продовжуючи роздуми над проблемою дієвості буковинської полікультурності та толерантності ми повинні з позицій об'єктивності зауважити, що на сучасному етапі політологи, історики оцінюють цей феномен по-різному. Певна частина з них намагається довести, що говорити про повсякденну, дійсну полікультурність в цьому регіоні Європи вже не доводиться. Свою позицію вони аргументують тим, що переважна більшість представників єврейської, німецької, польської національних груп покинули Буковину. Тому намагання відродити колишні традиції, при відсутності масової національної бази, носить штучний, показовий характер. Чи можна погодитися з такими

⁶ Цит. за: В. Струтинський, Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі» – проєкт романтиків чи потреба сьогодення?, „Буковинський журнал” 2010, № 1, с. 103–111.

підходами? Де в чому можливо й так. Дійсно, при оцінці сучасного стану розвитку буковинської багатокультурності, толерантності ми повинні пам'ятати реалії сьогодення і не міфологізувати життєдіяльність національних спільнот цього регіону Центрально-Східної Європи. Але з іншої боку, вони не виступало як вузьконаціональне, замкнуте в собі явище. Навпаки, культури окремих національних груп активно взаємозбагачувалися, доповнюючи одна одну. І напевне маємо всі підстави говорити про те, що, наприклад польські, німецькі чи єврейські традиції вже стали невід'ємними складовими загальнобуковинських звичаїв. Їх елементи ми можемо спостерігати і в середовищі румунів, українців. Якщо б було це в минулому чи могло, ось уже 34 роки, буяти в Європі свято під назвою Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі»!?

II. Характеризуючи початкові кроки Міжнародного фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі», маємо підстави стверджувати, що саме ця специфічність вирішальним чином вплинула на професора Варшавського університету, Буковинця Казімежа Фелешка та його молодого товариша, етнографа з Пільського дому культури Збігнева Ковальського, які підтримали намагання поляків, які змушені були покинути Буковину по Другій світовій війні, відродити буковинські фольклорні традиції вже у Польщі. Тут можемо говорити про фольклорні колективи з 1969 р. «Watra» (с. Бжезніца, Зеленогурське воєводство, Польща); «Рожапа», який постав у 70-х роках у Пілаві Дольній коло Дзерженьово. А далі у 80-х роках виникло ще декілька фольклорних колективів буковинських поляків, які проживали у Польщі, у тому числі й обрядовий колектив потомків чадецьких гуралів «Jastrowiasy», що розпочав свою творчу діяльність у 1986 р. Шефство над ним взяв воєводський осередок культури з Піли⁷, тепер це Пільський центр культури – Фабрика емоцій.

Започаткований у 1989 р. фестиваль відрізняється від інших фольклорних фестивалів своєю формулою. Здавалося при його проведенні повинна було домінувати польська складова. Але чи це було б по буковинські? Тому, за задумами організаторів, перепусткою до участі у фестивалі ставала буковинська автентичність. Національність учасника відходила на другий план. Головною ідеєю засновників фестивалю було намагання відтворити клімат і культурну ситуацію колишньої багатоетнічної, безконфліктної Буковини. Організатори фестивалю від самого початку заклали в нього ідею Буковини як багатонаціонального регіону, який формувався всіма націями, що населяють його.

⁷ Z. Kowalski, «*Bukowińskie Spotkania*» w Jastrowiu – historia i perspektywa, [w:] *Bukowina. Blaski i cienie „Europy w miniaturze*, red. K. Feleszko, J. Molas, W. Strutyński, Warszawa 1995, s. 14–15.

Як ми зазначаємо у своїх дослідженнях, у багатонаціональних регіонах типу Буковини, традиції є синтезом багатьох національних культур і формуються протягом століть. У підсумку вони стають регіональним надбанням всього населення, в тому числі й титульних націй⁸.

Цілком обґрунтованими є узагальнення головних завдань фестивалю, які зробили у своєму дослідженні доктор габілітований, професор Інституту славістики Польської академії наук Гелена Красовська (народилась, виросла, закінчила школу у селі Панка, Чернівецької обл., Україна) та доктор Магдалена Покшинська з Університету в Зеленій Гурі.

Дозволимо собі процитувати деякі найбільш важливі, на нашу думку, позиції, які наводяться авторками у статті «Święto folkloru i edukacji». Вони наголошують, що головною метою Міжнародного фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі» є:

- Популяризація багатой буковинської культури через її багатонаціональну складову. Знайомство з колективами, які презентують народний спів, танці, музику, обряди та звичаї Буковини;
- Не допущення зникнення і документальне архівування буковинського фольклору як на Буковині, так і в середовищі буковинських емігрантів – у Польщі, Угорщині, Словаччині, а також у Сербії, для яких фестиваль дає можливість безпосередніх контактів з сучасною Буковиною та її мешканцями;
- Сприяння Буковинцям у їх намаганнях до взаємного пізнання і розуміння своїх культур і історії, а відтак вкладу, який внесли національні громади у формування традицій регіону;
- Стимулювання процесу усвідомлення приналежності до буковинської регіональної спільноти, особливо в молодіжному середовищі;
- Зближення та пізнання європейських народів через фольклорні колективи, які їх представляють;
- Пропагування Буковини як прикладу дійсного гармонійного порозуміння і співробітництва при збереженні власної культурної і національної ідентичності⁹.

Перший фестиваль відбувся 22–24 червня 1990 року в Ястров'ю під назвою «Фестиваль фольклору чадецьких гуралів». У ньому взяли участь

⁸ В. Струтинський, Буковинська полікультурність та толерантність: історичний анахронізм, ідеалістична мрія професора Казімежа Фелешка чи дієвий приклад? / В.Струтинський // Bukowina. Tradycje i współczesność. Pila–Czerniowce–Suczawa 2006, с. 57.

⁹ H. Krasowska, M. Pokrzyńska, *Święto folkloru i edukacji*, „Gazeta Polska Bukowiny” 2020, nr 159–160, s. 4.

9 колективів, з них 7 місцевих з Польщі і 2 з-за кордону: один колектив з Румунії та український колектив з Чернівців. Вдалі презентації, неповторна атмосфера, віднайдені контакти цілих родин, сусідів, плач і радість, спільні забави до ранку – стали не тільки справжнім викликом для Пільського дому культури як організатора заходу, але і зобов'язанням до продовження імпрези.

Потребу змін у програмі фестивалю, який з часом набирив міжнародного забарвлення, висловлювали передусім польські учасники імпрез, звертаючи увагу на необхідність збільшення участі українських, румунських самодіяльних колективів, а також делегацій від інших націй, що мешкають на Буковині. У 1992 році Міжнародний фольклорний фестиваль здобув назву «Буковинські зустрічі». Ця зміна надала відкритість до головного багатства Буковини – добросусідських стосунків, в основі яких на першому плані завжди були Людина, толерантність, порозуміння та пошанування національних, культурних та релігійних відмінностей.

Всі наступні ediції фестивалю, включно з дев'ятим, відбувались щороку в Ястров'ю, Пілі та їх околицях. Статистика, зокрема фестивалю 1997 року свідчить, що буковинський фольклор вже презентували 22 колективи з 7 країн Європи: три румунських, шість українських (з них два польських), словацький, угорський, німецький і польський колектив зі Словенії, а також дев'ять польських колективів¹⁰.

Реалізація фестивалю в Польщі, візити проф. Казимежа Фелешка та Збігнева Ковальського разом з колективами буковинців з Польщі на Буковину показали, що певна презентація культурного феномену не може відбуватись без «зустрічей» біля джерел. Тоді постало питання про розширення і перенесення фестивалю безпосередньо на Буковину.

Ця подія відбулась у 1999 році і збіглась з ювілейним 10 фестивалем. Після першої, польської частини фестивалю, яка пройшла традиційно в Пілі та Ястров'ю, «Буковинські зустрічі» полинули над Прут і Серет, і презентації вперше відбулись в містечку Кимпулунг Молдовенеск в Румунії та в Чернівцях.

На основі напрацьованих контактів з польською спільнотою та фольклорними колективами організаторам владося переконати Сучавську повітову раду та міську раду міста Кимпулунг Молдовенеск (Сучавський повіт) у необхідності проведення фестивалю і на Південній Буковині. Між Польщею та Румунією була підписана Угода про Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі». Згідно з цією угодою 27–31 липня 1999 року фести-

¹⁰ *Ibidem.*

валь «Буковинські зустрічі» пройшов у серці Південної Буковини – в містечку Кимпулунг Молдовенеск. У ньому взяли участь вже 29 колективів – це втричі більше ніж у перші роки. Румунія була представлена 19 гуртами, які презентували, крім домінуючої нації, польську, українську та липованську спільноти.

У цей же рік, під час поїздки в місто Кимпулунг Молдовенеск (Румунія), організатори завітали в Чернівці, де зустрілися з низкою осіб, які вже знали про «Буковинські зустрічі» і підтримали ідею проведення фестивалю в Чернівцях. Але було очевидно, що без підтримки влади це буде зробити неможливо. Тому згодом Збігнев Ковальський – художній директор фестивалю – мав низку зустрічей в управлінні культури Чернівецької обласної державної адміністрації та в Чернівецькій міській раді. Після ряду перемовин, вишукування бюджетних коштів ці дві установи – управління культури Чернівецької обласної державної адміністрації та Чернівецька міська рада – стали постійними штаб-квартирами фестивалю. Згідно з поки що усною домовленістю перші фестивальні виступи в столиці Буковини – Чернівцях відбулися 1 серпня¹¹.

Так фестиваль остаточно «прийшов» на свою одвічну батьківщину. Звичайно ж, і тут не обійшлося без труднощів, може, навіть більших ніж в Румунії, але врешті-решт все вдалося. Значний вклад у подоланні певних організаційно-бюрократичних бар'єрів внесла польська громада Чернівецької області, зокрема члени правління обласного Товариства польської культури ім. Адама Міцкевича. Ланцюг Буковинських зустрічей замкнувся, а фестиваль повернувся на Буковину, щоб стати тут традиційним святом.

У 2000 році учасниками фестивального св'ята стали буковинські Секлери з угорського міста Боньхад. У 2003 році буковинський фестиваль дарував свою творчість вже у 6 країнах – Польщі, Україні, Румунії, Угорщині, Словаччині, Німеччині. У 2014–2016 роках фестивальні дійства відбувались у Кишиневі, столиці Молдови.

У 2015 році фестиваль приймало ще одне польське місто – Дзерженюв, а з серпня 2017 року Любань.

Ювілейний, XXX Міжнародний фестиваль «Буковинські зустрічі» відбувся у Польщі (Ястрове, Піла, Дзерженюв, Любань), Україні, Румунії, Угорщині.

Цікаву статистику щодо перебігу фестивального дійства протягом 30 років оприлюднили у своїй статті Гелена Красовська та Магдалена Покшинська. Отримані дослідницями дані походять з архіву Пільського Регіонального центру культури – Фабрика емоцій зібраного і укладеного Директором фес-

¹¹ Див.: В. Струтинський, М. Процюк, Гуманітарна складова транскордонного співробітництва України з сусідніми країнами – членами Європейського Союзу, „Historia i świat” 2013, t. 2, s. 247–263.

тивалю Збігневом Ковальським. На «Буковинських зустрічах» за цей час виступили 2 891 колектив: з Румунії 1 047 колективів, з України 716 колективів, з Польщі 485 колективів, з Угорщини – 474, зі Словаччини – 69, з Молдавії – 64, з Сербії – 19, з Німеччини – 8, з Боснії і Герцоговини – 4, з США – 2, з Чехії – 2, зі Словенії – 1. За 30 років на сценах різних країн загалом виступило 57 068 учасників¹².

Досить влучно охарактеризувала суть фестивалю Координаторка його української частини, керівник Чернівецького офісу Програми «ULEAD» з Європою Тетяна Татарчук: «Буковинські зустрічі» вписались в історію Буковини та розпорошених по всьому світу буковинців як щорічне свято народних культур багатоетнічного регіону. Основа «Буковинських зустрічей» – передача інтегральних буковинських цінностей, як і власних культурних ідентичності та тотожності, були і є цікавими як для Буковинців, що живуть над Прутом і Серетом, так і для буковинських емігрантів, розсіяних по всьому світу»¹³.

Спільна ідея професора Казімежа Фелешкі та етнографа Збігнева Ковальського по відродженню та збагаченню Буковинської ментальності через Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі» не могла не зацікавити науковців – істориків, політологів, етнографів, культурологів, філологів. Як писала Ева Ратальська, дружина Фелешки, «наступило нечуване зацікавлення не тільки буковинським фольклором, але й історією та мовою»¹⁴. Це добре зрозумів Казімеж Фелешко, який запропонував європейцям раз на три роки, під час фестивалів, проводити наукові конференції. Тут доречним буде зауваження, що Казімеж Фелешко належав, на наше глибоке переконання, до людей винятково гармонійних за суттю своєю, до того рідкісного типу науковців, які предметом свого наукового зацікавлення мають те, що і становить їх глибинне єство. Він був продуктом, а радше вдалим та досконалим витвором унікального феномену буковинської полікультурності, з одного боку, а з іншого, значну частину свого наукового життя, та й життя взагалі, він поклав як на усвідомлення та наукове осмислення цього явища, так і на його поглиблення, розширення та практичне впровадження у життя. Про це свідчать навіть назви конференцій, які він організовував під час «Буковинських зустрічей».

¹² Н. Krasowska, M. Pokrzyńska, *Święto folkloru i edukacji*, „Gazeta Polska Bukowiny” 2020, nr 159–160, s. 4.

¹³ Т. Татарчук, «Міжнародний фестиваль «Буковинські зустрічі»: повернення до джерел та партнерство без кордонів», „Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування” квітень–червень 2013, № 2, с. 38.

¹⁴ E. Rzetelska-Feleszko, *Profesor Kazimierz Feleszko i jego słownik polszczyzny bukowińskiej*, [w:] *Bukowina. Tradycje i współczesność...*, op. cit., s. 47.

Перша відбулася у Підгайцях, розташованих недалеко від Ястровя, у 1991 р. і мала назву «Буковин – спільнота культур та мов». У ній взяли участь науковці з Польщі, України, Німеччини, Угорщини, Сербії, Молдови. На ній фактично «...вперше після війни і драматичного розпаду «буковинської спільноти народів», яка колись могла бути для світу прикладом гармонійного співжиття різноманітних етнічних груп, їх представники зібралися офіційно для реалізації спільного заходу...».¹⁵ У 1994 р. в Ястровю відбулася друга конференція. Вона проходила під гаслом «Буковина – Європа в мініатюрі». Чергова зустріч зібрала науковців у Сейнах (Польща) у 1996 р. і закінчилася не тільки виданням збірника статей під титулом «Буковина по стороні діалогу». На ній було прийнято Звернення до громадян багатонаціональних регіонів Центрально-Східної Європи. Остання конференція, яку організовував ще Казімеж Фелешко, відбулася знову в Ястровю 2–5 червня 1999 р. Її гасло було досить символічне: «Буковина. Разом чи окремо». У конференції взяло участь 50 науковців: з Німеччини (5 осіб), з України (14 осіб), з Польщі (11 осіб), з Румунії (15 осіб), з Сербії, США, Австрії, Ізраїлю та Словаччини по 1-й особі¹⁶.

Естафетну паличку підхопили однодумці Фелешка і Ковальського, науковці з Чернівців, Сучави, Варшави, Зеленої Гури, Угорщини. У 2006 р., завдяки підтримці з боку керівництва Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, правлінь обласного ТПК ім. Адама Міцкевича та Союзу поляків Румунії, оргкомітету «Буковинських зустрічей», вже у столиці Буковини Чернівцях була організована чергова конференція і видано збірку статей під загальною назвою «Буковина. Традиції та сучасність».

Під час XXX, ювілейного фестивалю у 2019 році, відбулась фактично остання, сьома, у такому форматі наукова конференція під титулом «Спільне надбання культур і мов». Вона була присвячена засновнику цих конференцій Казімежу Фелешко, якому виповнилося би 80 років. На цих міжнародних наукових зустрічах, які відбувались під час «Буковинських зустрічей», змогли виступити представники наступних країн: Австрія (1 особа), Ізраїль (1 особа), Молдова (2 особи), Німеччина (16 осіб), Польща (70 осіб), Румунія (37 осіб), Сербія (3 особи), Словаччина (3 особи), США (2 особи), Україна (76 осіб)¹⁷. Всього 211 осіб з 10 країн.

¹⁵ K. Feleszko, *Słowo wstępne*, [w:] *Bukowina wspólnota kultur i języków*, red. K. Feleszko, J. Molas, Warszawa 1992, s. 5.

¹⁶ H. Krasowska, M. Pokrzyńska, *Święto folkloru i edukacji*, „Gazeta Polska Bukowiny” 2020, nr 161, s. 5.

¹⁷ *Ibidem*.

Продовжуючи наші роздуми щодо феномену «Буковинських зустрічей» маємо всі підстави констатувати, що назва фестивалю цілком відповідає ідеї об'єднання культурно-наукового потенціалу Буковинців. Власне Збігнев Ковальський у своєму інтерв'ю для відродженої «Gazety Polskiej Bukowiny» наголосив, що «[...] фестиваль є запорукою буковинської толерантності і добросусідства [...]». А почалося все із зустрічі буковинців у Ястрові 28 вересня 1986 р. Ідея виникла із розповідей про Буковину, з якими виступали учасники зустрічі, і подальших контактів з різними осередками буковинців у Польщі. На цій зустрічі виступив професор, буковинець за походженням, Казимеж Фелешко [...]. З буковинських зустрічей народилися і міжнародні наукові конференції, на яких вивчається феномен Буковини, як Європи в мініатюрі»¹⁸.

Поєднання фольклору і науки, наукові конференції, що відбувались кожні три роки, стимулювали процес пошуку нових форм фестивальних зустрічей. Так виникла ідея проведення щорічного Буковинського фестивалю науки. Ініціаторами проведення такого фестивалю були послідовники і учні Казимежа Фелешкі, Гелена Красовська та Магдалена Покшинська.

Перший Буковинський фестиваль науки відбувся під час XXIV Міжнародного фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі» у 2015 році, в Держе-ньові та Ястрові, саме через рік по сьомій традиційній Конференції. А далі він проходив щорічно, під час «Буковинських зустрічей». За задумом ініціаторів, такого типу фестиваль, повинен був би популяризувати через науку знання, які розкривають сутність суспільних, культурних явищ, що характерні для Буковинського регіону, зокрема, його багатокультурність, толерантність. Цікавим є те, що відповідно до програм проведення Буковинських фестивалів науки, виступи з рефератами, дискусії, виставки буковинського образотворчого мистецтва, відбуваються не тільки у традиційних містах, де проводяться театралізовані імпрези «Буковинських зустрічей». Учасники фестивалю науки побували в одній із шкіл у Зеленій Гурі (Польща) та під час Днів польської науки у Бердянську. Побували безпосередньо і на Буковині¹⁹.

¹⁸ Ковальський З. Що таке „Буковинські зустрічі” – успішний бізнес-проект, забаганка любителя фольклору чи щире бажання не допустити зникнення традицій мультикультурності та толерантності у ще не дуже об'єднаній Європі?, „Gazeta Polska Bukowiny”, październik 2007, nr 3, s. 1.

¹⁹ Див.: Н. Krasowska, M. Pokrzyńska, *Święto folkloru i edukacji*, op. cit., s. 5.

Висновки

Аналізуючи „Буковинські зустрічі” як унікальний для Європи міжнародний фестиваль, від виникнення ідеї до гуртування навколо нього ще й науковців, які почали всебічно досліджувати Буковину, її багатокультурність, традиції мирного співжиття чисельних етносів, ми маємо підстави констатувати, що саме романтизм поєднаний з реальною оцінкою історичного явища зберігає та збагачує цивілізаційні здобуття не тільки окремого регіону. Аура взаємоповаги, бажання відроджувати, поширювати і поглиблювати контакти не лишень на рівні самодіяльних колективів, наукових груп, але й на особистісному рівні, стимулювала й органи місцевого самоврядування тих міст де відбуваються щорічно яскраві фестивальні дійства. Тому не випадково «Буковинські зустрічі» поминули кордони Польщі та помандрували через Румунію, Угорщину, Словаччину до столиці Буковини – Чернівців. Тепер для цих країн «Буковинські зустрічі» стали не тільки цікавим фольклорним святом, але й засобом поглиблення зв'язків між містами Ястрове і Піла (Польща), Кимпулунг Молдовенеск, Сучава (Румунія), Боньгад (Угорщина, окрім періоду російсько-української війни), Турчанське Тепліце (Словаччина) і, безумовно, Чернівці та Чернівецька область (Україна). Не поминув фестиваль й німецькі міста Аусбург та Мюнхен, де також проживають невеличкою групою вихідці з Буковини. Відбувався він і в Кишиневі (Молдова).

Процес підготовки та проведення фестивалю отримав міжнародно-правове підґрунтя. Починаючи з 2000 року важливим кроком у напрямку поглиблення співпраці стало підписання щорічних угод про Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі». Польсько-українсько-румунсько-угорська Угода від 15 січня 2000 року стала свого роду базовим документом, який надалі підписувався співорганізаторами щорічно. Його значення важко переоцінити. Саме в Угоді визначалися і юридично закріплювалися формат і концепція, цілі, завдання, умови участі, права та обов'язки організаторів, чітко регламентувалися місця та дати проведення фестивалю в різних європейських країнах упродовж року, джерела його фінансування. Тепер фестивальне свято триває фактично ціле літо, часами і частину осені.

«Буковинські зустрічі» виявилися саме тим суспільно-культурологічним явищем, яке так потрібне сучасній конфліктуючій Європі. А враховуючи те, що до нього долучилися ще й міжнародні наукові конференції, на яких почали обговорюватися проблеми пов'язані з буковинським феноменом у всій його багатовекторності, сформувався як додаток до «Буковинських зустрічей»

Буковинський фестиваль науки, стає зрозумілим, які практичні плоди дав проект, започаткований Казімежем Фелешко і Збігневем Ковальським у 1989 р. Він дійсно перетворився на потребу сьогодення, особливо в умовах російсько-української війни.

Окрім того, як ми вже згадували, співпраця в межах організації фестивалю, стимулювала розвиток партнерських стосунків між органами місцевого самоврядування країн-організаторів. У цьому контексті, особливої уваги, на нашу думку, заслуговує проект опрацьований спільно Чернівецькою міською радою (Україна) та меріями міст Сучава і Кимпулунг Молдовенеск. Вони стали партнерами в реалізації проекту транскордонного співробітництва «Спільна культурна спадщина», ключовою складовою якого є фестиваль «Буковинські зустрічі». У 2008 році проект був підтриманий Європейською комісією за бюджетною лінією TACIS у межах Програми сусідства Румунія-Україна. Кінцевим результатом проекту стало створення міжнародного туристичного маршруту «Буковина спільна культурна спадщина», який поєднає Україну і Румунію в напрямку залучення вітчизняних та іноземних туристів для знайомства з неповторними скарбами народного мистецтва. Безумовно, перлиною в реалізації цих задумів Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі»²⁰.

Важливим наслідком фестивалю також є не тільки активізація діяльності громадських національно-культурологічних товариств – українських, польських, румунських, вірменських, єврейських, австрійсько-німецьких, але й зростання уваги до них з боку місцевих органів самоврядування. Цей симбіоз, у свою чергу, сприяв підвищенню статусу організацій у справі налагодження партнерських стосунків між органами місцевого самоврядування, бізнесовими структурами своїх прабатьківщин.

«Буковинські зустрічі» стимулювали, зокрема й розвиток на Буковині фестивального руху різноманітного спрямування. Зокрема у Чернівецькій області це й дитячий фольклорний фестиваль «Веселка Буковини», міжнародний фестиваль «Букова віть», фестивалі у Вижниці, Хотині, Сторожинці, Підзахаричах тощо. Формується свого роду мистецько-фольклорна Буковинська Мекка. Тепер головне, щоби багатовікові традиції Буковинської толерантності і багатокультурності, власне які й поважає світова спільнота, не відступили перед сучасними тенденціями у чиновницькому виконанні: «хто – кого!», чи не так?

Таким чином щорічний Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі» засвідчив наскільки дієвим в умовах сучасного глобалізованого

²⁰ Див.: B. Strutyński, T. Tatarczuk, *Działalność towarzystw kulturalnych...*, op. cit., s. 407–414.

світу постають міжлюдські стосунки, що формувалися на Буковині віками і виявилися захищені імунітетом, який був прищеплений такою «цивілізаційною вакциною» як міжнаціональна толерантність, багатокультурність. Саме вони дали можливість романтикам, і в той же час реалістам, професору Казімежу Фелешко та етнографу Збігнєву Ковальському згуртувати навколо своєї ідеї сотні фольклорних колективів та науковців з багатьох країн Європи не за національною ознакою, а по регіональній ідентичності – «Я є Буковинцем». Дійсно, як наголошували організатори фестивалю, перепусткою до участі у фестивалі повинна була стати буковинська автентичність. Національність учасника відходила на другий план. У таких умовах у середовищі діячів культури та науки, в органах місцевого самоврядування міст, які приймають фестиваль, у національно-культурологічних організаціях постала команда одностудійців. Активна позиція цього загалу ентузіастів сприяла не тільки відродженню та поширенню традицій, автентичної культури національних громад Буковини, але й допровадила до популяризації феномену буковинської міжкультурної толерантності по всьому світі. Власне такого типу культурологічні та наукові проекти є дієвим протиставленням радикальним вузько націоналістичним рухам, які на практиці не зміцнюють незалежність країни, як видається їх ідеологам, а навпаки, з точки зору стратегічної перспективи, нищать її.

Хочеться завершити наші роздуми, не традиційно, як це прийнято в наукових статтях, висновками автора, вони вже нами зроблені, а словами ВЕЛИКОГО БУКОВИНЦЯ Казімежа Фелешки. Вони дають можливість ще раз загострити увагу науковців, громадських та політичних діячів, на важливості проблеми, винесеної автором на обговорення: «Різноманітність буковинських наукових та культурних програм, яка що раз охоплює все більше коло учасників і викликає зростаючу зацікавленість, у тому числі і зовнішню, засвідчує, що автентичні цінності багатомовних культурних спільнот, незважаючи на радикальні переміни, пережили все. А це, у свою чергу, дає підстави сподіватися на відродження міфу Буковини в новій іпостасі: як приклад можливостей знову співпрацювати та відноситися зі взаємоповагою один до одного, якщо навіть не для Європи, яка намагається об'єднатися, то хоча б для тих регіонів, охоплених різними формами міжетнічних конфліктів»²¹.

²¹ K. Feleszko, *Bukowina – „Europa w miniaturze”. Fakty i metody*, [w:] *Bukowina. Tradycje i współczesność*, op. cit., s. 14.

Польський колектив у Чернівцях, співає біля Польського народного дому

Український колектив танцює біля мерії,
м. Чернівці (Україна)

На сходах ратуші у Чернівцях керівництво області, українські та румунські учасники фестивалю. Крайній зліва, Директор фестивалю Збігнев Ковальський

STRESZCZENIE

MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL FOLKLORYSTYCZNY „BUKOWIŃSKIE SPOTKANIA”: HISTORIA I TERAŹNIEJSZOŚĆ

W niniejszym artykule podjęto próbę analizy specyfiki życia grup narodowościowych w regionie bukowińskim na przestrzeni długiego okresu historycznego, co przyczyniło się do ukształtowania wielonarodowej, tolerancyjnej i wielokulturowej społeczności bukowińskiej o specyficznej mentalności. Historia tego regionu pozwala opisać regionalne tło, na którym powstała idea organizacji Międzynarodowego Festiwalu Folklorystycznego „Bukowińskie Spotkania”. Opisując początkowe etapy Międzynarodowego Festiwalu Folklorystycznego „Bukowińskie Spotkania”, mamy podstawy sądzić, że ta specyfika miała decydujący wpływ na Kazimierza Feleszko, profesora Uniwersytetu Warszawskiego, bukowińczyka, i jego młodego przyjaciela, etnografa z Piłskiego Domu Kultury, Zbigniewa Kowalskiego, którzy wspierali starania Polaków pochodzących z Bukowiny o odrodzenie bukowińskich tradycji

folklorystycznych. Po 10 latach istnienia festiwalu w Polsce, Bukowińskie Spotkania wkroczyły na arenę międzynarodową. 15 stycznia 2000 roku podpisano polsko-ukraińsko-rumuńsko-węgierską umowę o corocznym Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym „Bukowińskie Spotkania” w tych krajach, który od 34 lat odbywa się od czerwca do sierpnia, a niekiedy we wrześniu. Dzisiejsze realia – wojna rosyjsko-ukraińska – ograniczyły liczbę krajów do trzech: Polski, Rumunii i Ukrainy.

Festiwal promuje nie tylko dalszy rozwój wielonarodowej, tolerancyjnej i wielokulturowej społeczności bukowińskiej, ale także stymuluje współpracę między samorządami poszczególnych regionów Polski, Ukrainy, Rumunii i do niedawna Węgier.

Mamy nadzieję, że jubileuszowy 35. Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Bukowińskie Spotkania” w 2024 roku odbędzie się w Europie bez wojny.

SŁOWA KLUCZOWE:

Bukowina, wielokulturowość, tolerancja, Czerniowce, Jastrowie, Cimpulung Moldoveanesk, Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Bukowińskie Spotkania”, „Gazeta Polska Bukowiny”, folklor

SUMMARY

INTERNATIONAL FOLKLORE FESTIVAL „BUKOVYNIAN MEETINGS”: HISTORY AND PRESENT

This article attempts to analyse the specific features of the life of national groups in the Bukovyna region over a long historical period, which contributed to the formation of a multinational, tolerant and multicultural Bukovyna community of a specific mentality. The history of this region makes it possible to describe the regional background on which the idea of organising the International Folklore Festival “Bukovyna Meetings» was formed. Describing the initial steps of the International Folklore Festival “Bukovyna Meetings” we have reason to believe that this specificity had a decisive influence on Kazimiezh Feleshko, a professor at the University of Warsaw, a Bukovynian, and his young friend, an ethnographer from the Pila House of Culture, Zbigniew Kowalski, who supported the efforts of Poles who came from Bukovyna to revive Bukovyna folklore traditions. After 10 years of the festival in Poland, the Bukovynian Meetings entered the international arena. On January 15th, 2000, the Polish-Ukrainian-Romanian-Hungarian Agreement on the annual International Folklore Festival “Bukovynian Meetings” was signed in these countries, which has been held from June to August, and sometimes in September, for 34 years. Today's

realities – the Russian-Ukrainian war – have limited the number of countries to 3: Poland, Romania, and Ukraine.

The festival promotes not only the further development of a multinational, tolerant and multicultural Bukovyna community with the appropriate mentality, but also stimulates cooperation between the self-governments of the respective regions of Poland, Ukraine, Romania, and until recently, Hungary.

We hope that the 35th International Folklore Festival «Bukovyna Meetings» will be held in Europe without war in 2024.

KEYWORDS:

Bukovyna, multiculturalism, tolerance, Chernivtsi, Yastrove, Cimpulung Moldoveanesk, International Folklore Festival “Bukovyna Meetings”, „Gazeta Polska Bukowiny”, folklore.

AUTOR:

dr doc. Władysław Strutyński – Katedra Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Narodowego im. Jurija Fedkowicza w Czerniowcach, Ukraina.

Використані джерела:

Буркут І., *Стан і перспективи буковинської толерантності буковинців* // Політологічні і соціологічні студії. Збірник наукових праць. т. 3. Чернівці 2005.

Ковальський З., Що таке «Буковинські зустрічі» – успішний бізнес-проект, забаганка любителя фольклору чи щире бажання не допустити зникнення традицій мультикультурності та толерантності у ще не дуже об'єднаній Європі?, „Gazeta Polska Bukowiny”, październik 2007, nr 3, s.1.

Круглашов А.М., *Регіональна етнополітична стабільність: історична ретроспектива (на прикладі Чернівецької області)* // Політологічні і соціологічні студії. Збірник наукових праць, Т. 3. Чернівці: 2005.

Струтинський В., *Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі» – проект романтиків чи потреба сьогодення?*, „Буковинський журнал” 2010, № 1, с. 103–111.

Татарчук Т., *«Міжнародний фестиваль «Буковинські зустрічі»: повернення до джерел та партнерство без кордонів»*, „Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування”, квітень–червень 2013, № 2, с. 37–42.

- Чучко М., Феномен Буковинської толерантності в контексті взаємин православних з представниками інших конфесій у ХІУ-на початку ХХ ст. // Історична панорама. Збірка наукових праць. Вип.2. Чернівці ЧНУ, «Рута», 204. – 167 с., <http://politics.ellib.org.ua/pages-4724.html>, [перегляд: 2.07.2023].
- Bukowina – „Europa w miniaturze”, „Gazeta Polska Bukowiny” 2007, nr 1–2, s. 3.
- Feleszko K., *Słowo wstępne*, [w:] *Bukowina wspólnota kultur i języków*, red. K. Feleszko, J. Molas, Warszawa 1992, s. 5.
- Feleszko K., *Bukowina moja miłość*, t. 1, Warszawa 2002.
- Feleszko K., *Bukowina – „Europa w miniaturze”. Fakty i metody*, [w:] *Bukowina. Tradycje i współczesność*, red. Z. Kowalski, H. Krasowska, J. Makar, W. Strutyński, Piła–Czerniowce–Suczawa 2006, s. 14.
- Kłosek E., „Wczoraj i dziś” społeczności polskiej na południowej Bukowinie. *Próba podsumowania*, [w:] *Bukowina. Tradycje i współczesność*, red. Z. Kowalski, H. Krasowska, J. Makar, W. Strutyński, Piła–Czerniowce–Suczawa 2006, s. 147.
- Krasowska H., Pokrzyńska M., *Święto folkloru i edukacji*, „Gazeta Polska Bukowiny” 2020, nr 159–160, s. 4–5.
- Krasowska H., Pokrzyńska M., *Święto folkloru i edukacji*, „Gazeta Polska Bukowiny” 2020, nr 161, s. 5.
- Rzetelska-Feleszko E., *Profesor Kazimierz Feleszko i jego słownik polszczyzny bukowinińskiej*, [w:] *Bukowina. Tradycje i współczesność*, red. Z. Kowalski, H. Krasowska, J. Makar, Strutyński, Piła–Czerniowce–Suczawa 2006, s. 47.
- Strutyński W., Tatarczuk T., *Działalność towarzystw kulturalnych – polskiego i rumuńskiego – Bukowiny Północnej w warunkach europejskich procesów integracyjnych: podstawowe kierunki i możliwe perspektywy*, [w:] *Polska i Rumunia – od historycznego sąsiedztwa do europejskiego partnerstwa. Materiały z sympozjum*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2009, s. 407–414.